

Parodidomen
C-201/13 Deckmyn ./ . Vandersteen
och
dess betydelse för svensk rätt

Svenska Föreningen för Upphovsrätt
15 oktober 2014

Karin Cederlund
Sandart&Partners Advokatbyrå KB

C 201/13 Deckmyn ./ . Vandersteen

Infosoc-direktivet (2001/29/EG)

Undantag i de ekonomiska rättigheterna

Art 5.3 (k)

Medlemsstaterna får föreskriva undantag eller inskränkningar i de rättigheter som avses i artiklarna 2 och 3 i följande fall:...

k) Användning i karikatyr-, parodi- eller pastischsyfte.

Frågorna

- 1) Är “parodi” ett självständigt unionsrättsligt begrepp?
- 2) Ska en parodi uppfylla följande villkor eller ha följande kännetecken?
 - egen originalitet
 - inte kunna tillskrivas upphovsmannen till ursprungsverket
 - humoristiskt eller förlöjligande syfte
 - ange källan
- 3) Ska ett verk även uppfylla andra villkor eller ha andra kännetecken för att kunna betecknas som parodi?

Svaren (1)

Parodi är ett självständigt unionsrättsligt begrepp

Svaren (2-3)

En parodis väsentliga kännetecken är

- dels att den erinrar om ett existerande verk, samtidigt som den märkbart skiljer sig från det verket,
- dels att den har ett humoristiskt eller förlöjligande syfte.

Svaren (2-3)

Begreppet parodi förutsätter dock inte att parodin

- måste uppvisa egen originalitet förutom att märkbart skilja sig från det originalverk som parodieras,
- rimligen måste kunna tillskrivas någon annan än upphovsmannen till originalverket,
- måste avse originalverket eller
- måste nämna källan till det parodierade verket.

Om “parodi” föreligger måste sedan göras en skälig avvägning

- Mellan å ena sidan rättighetshavarnas intressen och å andra sidan yttrandefriheten
- Alla omständigheter i det aktuella fallet måste beaktas för att säkerställa att tillämpningen av parodiundantaget respekterar denna skäliga avvägning

Alla omständigheter...

Rättighetshavarna anser att teckningen förmedlar ett diskriminerande budskap (prövas nationellt)

Principen om icke-diskriminering

(Rådets direktiv 2000/43/EG av den 29 juni 2000 om genomförandet av principen om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung (EGT L 180, s. 22), artikel 21.1 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna)

”*Mot den bakgrunden*” har rättighetshavarna i princip ett berättigat intresse av att det skyddade verket inte förknippas med ett sådant budskap

Tangerar den ideella rätten, som inte är harmoniserad.

Det svenska “parodiundantaget”

SOU 1956:25 s 124

“att ett verk göres föremål för *travesti* eller *parodi*. Sådana förfaranden har av gammal hävd ansetts tillåtna”

SOU 1956:25 sid 136 f

“ansetts, att travestier... äro självständiga verk, icke bearbetningar. Avgörande härför är... att travestin har ett helt annat syfte än bearbetningen, icke vill som denna begagna förebilden för att nå en effekt av liknande slag utan fullföljer ett för förebilden helt främmande syfte”

SOU 1956:25 sid 136 f

“... ja, även om travestin är mycket närgången,
kanske följer förebilden i långa stycken ord för ord,
har det överallt städse ansetts, att travestier och
liknande äro självständiga verk, icke bearbetningar.”

NJA 2005 s 905 “Alfons Åberg”

- Förarbetsuttalandena
- Principen godtagen i praxis och internationellt vedertagen
- Definitionerna av parodi och travesti inte fasta och vedertagna
- Principen måste i vart fall vara tillämplig när någon genom att förvränga ett känt verk till form eller innehåll åstadkommer en produkt, vilken framstår som avsedd att skapa en komisk effekt som är helt främmande för originalverket.
- Självständigt verk
- Skiljaktig mening

NJA 2005 s 905 “Alfons Åberg”

“Även om travestin är att betrakta som ett självständigt verk kan det tänkas återge originalverket i sådan form eller i sådant sammanhang som – även vid sidan av själva travestin – för upphovsmannen till originalverket är på ett otillåtet sätt kränkande med hänsyn till dennes litterära eller konstnärliga anseende.”

Parodidomens betydelse i Sverige?

Art 5.3 k) Infosoc är inte implementerad

Det svenska parodiundantag i förarbeten och praxis grundar sig på principen att parodier är självständiga verk, eftersom parodin har helt annat syfte än ursprungsverket; och det även om parodin är mycket närgången. (4 § 2 st URL)

Humoristiskt syfte, se NJA 1975 s 679 “Sveriges Flagga” och NJA 2005 s 905 “Alfons Åberg”)

Harmoniserat originalitetskrav – “upphovsmannens egen intellektuella skapelse”

C 5/08 Infopaq

37. Under dessa omständigheter kan den upphovsrätt som avses i artikel 2 a i direktiv 2001/29 endast tillämpas med avseende på ett alster som är originellt på så sätt att det är upphovsmannens egen intellektuella skapelse.

38 Vad beträffar delar av ett verk, konstaterar domstolen att det inte finns något vare sig i direktiv 2001/29 eller i något annat tillämpligt direktiv på området som tyder på att delar av verk ska bedömas annorlunda än hela verk. Härav följer att de ska åtnjuta upphovsrättsligt skydd om de i sig bidrar till originaliteten hos verket i sin helhet.

39 De olika delarna av ett verk åtnjuter således, med beaktande av de överväganden som återfinns i punkt 37 i förevarande dom, skydd enligt artikel 2 a i direktiv 2001/29 förutsatt att de innehåller vissa av de element som ger uttryck för upphovsmannens egen intellektuella skapelse.

Harmoniserat originalitetskrav - “upphovsmannens egen intellektuella skapelse”

C 145/10 Painer

88. Såsom framgår av skäl 17 i direktiv 93/98 ska en intellektuell skapelse anses vara upphovsmannens egen om den avspeglar hans eller hennes personlighet.
89. Detta är fallet när upphovsmannen i samband med skapandet av sitt verk har kunnat uttrycka sin kreativa kapacitet genom att göra fria och kreativa val

Dir 91/250 Datorprogramdirektivet

Art 1.3

Ett datorprogram skall skyddas om det är originellt i den meningen att det är upphovsmannens egen intellektuella skapelse. Inga andra bedömningsgrunder skall tillämpas vid fastställandet av om det skall komma i åtnjutande av skydd.

Parodidomens betydelse i Sverige?

Numera måste således prövas om parodin är ett uttryck för upphovsmannens egen intellektuella skapelse

Om så är fallet föreligger inget behov av parodiundantag i ekonomiska rättigheterna. Ideella rätten bedöms för sig (NJA 2005 s 905)

Om så inte är fallet - beroende rätt eller intrång i de ekonomiska rättigheterna. Ideella rätten bedöms för sig.

Om parodiundantaget i Infosoc skulle implementeras i svensk rätt kommer humoristiskt syfte (alltjämt) uppställas som krav. Parodin måste vidare erinra om ursprungsverket, men samtidigt märkbart skilja sig från detta för att undantaget ska bli tillämpligt, jfr SOU 1956:25 sid 136 f. Skälig avvägning av samtliga omständigheter.

Annan relevant lagstiftning

Marknadsrätt och känneteckensrätt, se t.ex. MD 2001:15

”Marknadsdomstolen förbjuder Estline AB vid vite av tvåhundrafemtiotusen (250 000) kr att vid marknadsföring av resor använda reklamfilmskaraktärerna ”LottoÅke” och ”Oddset-PG” på det sätt som skett i den påtalade marknadsföringen eller på väsentligen samma sätt.”

Karin Cederlund

Advokat, Partner

Mobil 0702 70 67 80

karin.cederlund@sandart.se

Karin Cederlund

Sandart & Partners Advokatbyrå KB

Besök: Norrlandsgatan 20

Box 7131, 103 87 Stockholm

Tel 08-440 68 00

Sandart&Partners

sandart.se